

45. Silk Road Visa: Казахстан и Узбекистан вводят «азиатский шенген». 05.05.2021. URL: <https://almaty.tv/news/turizm/1559-silk-road-visa-kazakhstan-i-uzbekistan-vvodyat-aziatskiy-shengen>

УДК 94:327.5(479.24)

Ткаченко І. В.

ПЕРЕМОГА У КАРАБАСЬКОМУ КОНФЛІКТІ 2020 р.: ПЕРЕДУМОВИ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ ЗОВНІШНЬОГО КУРСУ АЗЕРБАЙДЖАНУ

У статті розглянуто здобутки та наслідки перемоги Азербайджану, отримані в ході вірмено-азербайджанської війни на території Нагірного Карабаху у вересні-листопаді 2020 р. Показано, яким чином здобута збройним шляхом перемога визначатиме особливості зовнішньополітичного курсу Азербайджану та характер його взаємин з Вірменією, РФ, Туреччиною та США.

Ключові слова: Нагірний Карабах, зовнішньополітичний курс Азербайджану, вірмено-азербайджанська війна, Туреччина, Російська Федерація.

Ткаченко И. В. Победа в Карабахском конфликте 2020 г: предпосылки и последствия для внешнего курса Азербайджана

В статье рассмотрены достижения и последствия победы Азербайджана, полученные в ходе армяно-азербайджанской войны на территории Нагорного Карабаха в сентябре-ноябре 2020 г. Показано, каким образом победа, достигнутая вооруженным путем, будет определять особенности внешнеполитического курса Азербайджана и характер его взаимоотношений с Арменией, РФ, Турцией и США.

Ключевые слова: Нагорный Карабах, внешнеполитический курс Азербайджана, армяно-азербайджанская война, Турция, Российская Федерация.

Tkachenko I. Victory in the Karabakh conflict of 2020: prerequisites and consequences for the foreign course of Azerbaijan

The article examines the achievements and consequences of the victory of Azerbaijan obtained during Armenian-Azerbaijan war on the territory of Nagorno-Karabakh in September-November 2020. It is represented how a victory achieved in armed way will determine the specialties of Azerbaijan's foreign policy and the nature of its relations with Armenia, the Russian Federation, Turkey and the United States.

Keywords: Nagorno-Karabakh, foreign policy of Azerbaijan, Armenian-Azerbaijani war, Turkey, Russian Federation.

Міжетнічні конфлікти та війни є невід'ємною частиною історії людства. Боротьба за території та ресурси, амбіції політиків і протиріччя між конкуруючими за території етносами перетворили історію людства на тотальне військове протистояння, апогеєм якого стали дві глобальні війни

XX століття. Атомне бомбардування Хіросіми та Нагасакі, а також холодна війна та гонка ядерних озброєнь поставили людство на грань глобальної катастрофи, у якій переможці неможливі за визначенням.

Усе це, а також стрімкий соціальний прогрес змусили до пошуку балансів і компромісів, наслідком чого стали як створення ООН як вищого наддержавного органу, покликаного вирішувати конфлікти між державами переважно дипломатичними способами, так і фіксація кордонів держав, яка склалася на момент закінчення Другої світової війни. Непорушність кордонів і їх фіксація мали запобігти виникненню чергового глобального конфлікту, який, зважаючи на існуючий ядерний арсенал, привів би до катастрофічних наслідків.

Відтак логічним виглядає закріплення п. 4 ст. 2 Статуту ООН положення про заборону використовувати силу або загрозу силою «як проти територіальної недоторканості чи політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим чином, несумісним із Цілями Об'єднаних Націй» [1]. Декларація про принципи міжнародного права 1970 р. розвиває це положення і встановлює, що «територія держави не повинна бути об'єктом військової окупації, що є результатом застосування сили в порушення положень Статуту. Територія держави не повинна бути об'єктом набуття іншою державою в результаті погрози силою або її застосування. Жодні територіальні придбання, що є результатом погрози силою або її застосування, не повинні визнаватися законними [2].

Таким чином, вірмено-азербайджанський конфлікт, початок якого губиться у глибині століть, мав би відбуватися у прихованій формі, адже на момент прийняття згаданих вище положень і Вірменія, і Азербайджан перебували у складі СРСР, на який повною мірою поширювалися положення про недоторканість кордонів держави.

Розпад СРСР став для Кремля «найбільшою геополітичною катастрофою XX століття». Однак для більшості з 15 нових незалежних держав, які утворилися на уламках Радянської імперії, це був шанс на побудову власної незалежної держави. Подібно до інших держав-членів СРСР Азербайджан і Вірменія отримали незалежність мирним шляхом внаслідок припинення існування метрополії. На жаль, керівництво СРСР у

рамках території держави приділяло недостатню увагу етнічним протиріччям між націями, які населяли її територію.

Етнічна політика радянської влади не передбачала розпаду Радянського Союзу, а відтак стала однією з причин конфлікту між державами – адже Нагірний Карабах, переважна більшість населення якого була вірменами, опинився у складі Азербайджанської РСР. З 1923 р. Карабах – невід’ємна частина Азербайджану, хоча і з широкими правами автономії. Не беручи до уваги попередній історичний етап розвитку державності обох націй слід зважати передусім на міжнародне право і його принципи, які є досі незмінними і згідно з якими саме Вірменія виступала у якості агресора в конфлікті з Азербайджаном. Жодні апеляції до «права націй на самовизначення» чи «історичність» претензій на суверенну частину території іншої держави не можуть бути визнані законними.

Звичайно, на практиці у багатьох випадках загальновизнані норми та правила часто нехтуються його учасниками. Розпад СРСР призвів до виникнення ряду конфліктів на його колишній території. Придністров’я, Абхазія, Південна Осетія, Крим, Донбас, Нагорний Карабах є не лише свідченням небажання Російської Федерації, яка проголосила себе правонаступником і спадкоємцем СРСР, втрачати контроль над своїми колишніми землями, але й проявом відверто невдалої етнічної політики, внаслідок якої виникли передумови конфлікту Вірменії та Азербайджану, який триває уже понад 30 років і, не зважаючи на результати війни осені 2020 р., далекий від остаточного завершення.

20 лютого 1988 р. позачергова сесія Ради Нагірно-Карабаської автономної області, яка була частиною Азербайджанської РСР, прийняла рішення вийти з її складу і «возз’єднатися» з Вірменією, що відразу надало конфронтаційного характеру взаєминам між Баку та Єреваном. Не дивлячись на формально союзні відносини в рамках єдиної держави, СРСР, проблема Нагірного Карабаху стала історичним підґрунтям понад 30-річного збройного конфлікту Вірменії та Азербайджану [3].

Ще до остаточного розпаду СРСР конфлікт набув незворотного характеру – погром у Сумгаїті та примусові депортації населення, масові погроми в Вірменії й Азербайджані в листопаді 1988 р., артилерійські обстріли на вірмено-азербайджанському кордоні, сотні тисяч біженців з

обох сторін свідчили про те, що влада СРСР з великими труднощами тримала ситуацію під контролем. Війна за Карабах була лише питанням часу навіть у рамках єдиної держави. Проголошення незалежності Азербайджаном і Вірменією у 1991 р. стали каталізатором прямого воєнного зіткнення, яке стало причиною Першої карабаської війни, яка закінчилася поразкою Азербайджану, втратою ним до 20 % власної території і де-факто незалежністю Нагірного Карабаху.

Припинення вогню та «заморожування» конфлікту зафіксували нову конфігурацію держав Південного Кавказу. Разом з тим було очевидним, що Азербайджан, попри складну економічну ситуацію і важку поразку у війні, не визнає її наслідки і намагається повернути власну територію. Особливо зважаючи на те, що згідно міжнародного права його позиція була набагато ґрунтовнішою, ніж у ворога – помилковим, але на той момент виправданим рішенням для Вірменії стала окупація так званого «поясу безпеки», територія якого не мала жодного відношення до Нагірного Карабаху. А, отже, саме Вірменія була беззаперечним агресором, а Азербайджан – його жертвою.

Повернення Нагірного Карабаху та решти окупованих територій стало національною ідеєю Азербайджану. За роки, що минули після завершення Першої карабаської війни (1988–1994), питання визнання Азербайджаном закріплення втрачених територій за Вірменією ніколи не стояло. Політика, яку послідовно реалізовували президенти Азербайджану Г. Алієв (1993–2003) та І. Алієв (з 2003) на чолі держави, не передбачала жодних компромісів щодо належності Карабаху.

Свідченням цьому є численні виступи лідерів держави, наукові праці, а також, у першу чергу, постійні загострення конфлікту на кордоні з окупованими територіями. Слід відмітити, що поведінка Вірменії за час конфлікту була типовою для агресора, який силою утримує окуповану територію іншої суверенної держави – жоден з лідерів Вірменії не демонстрував бажання звільнити окуповані території. Намагання вирішити конфлікт дипломатичними методами не дало жодних результатів, адже типовою була позиція, висловлена президентом Вірменії С. Саргсяном під час зустрічі з В. Путіним у серпні 2016 р. – «1 серпня Серж Саргсян заявив,

що на односторонні поступки його країна не піде. «Нагірний Карабах ніколи не буде в складі Азербайджану, це виключено» [4].

Категорична відмова вірменської сторони йти на поступки і звільнити окуповані території не залишала місця компромісам. Зважаючи на постійні обстріли і провокації на лінії зіткнення сторін, продовження війни за Карабах було лише питанням часу. Мінська група ОБСЄ, створена для врегулювання конфлікту, показала свою цілковиту безпорадність у розв'язанні конфлікту. 25 років млявих перемовин не дали жодного сподіваного сторонами результату.

Таким чином, для Азербайджану очевидним був провал дипломатичних методів повернення Нагірного Карабаху. У зв'язку з цим розвиток військової сфери став пріоритетом держави. Питання армії і вирішення карабаського конфлікту стали головним мотивом інаугураційної промови І. Алієва 31 жовтня 2003 р. Він вказував, що «в Азербайджану має бути дуже сильна армія. Вона має бути здатною вирішити усі завдання, що стоять перед нею. Впевнений, що економічний потенціал Азербайджану дозволить зробити все можливе, щоб наша армія відповідала самим високим стандартам... Найважчою для нашої країни проблемою залишається вірмено-азербайджанський, нагірно-карабаський конфлікт. Азербайджанські землі мають бути звільнені від окупації, один мільйон біженців і переселенців повинні повернутися до рідних осель, територіальна цілісність нашої країни має бути відновлена. Азербайджан ніколи не змириться з таким становищем, з окупацією власних земель. Всі повинні знати, що ми виступаємо за мир, не бажаємо відновлення війни і прагнемо до мирного вирішення даного питання. Тим не менше, наше терпіння не безмежне. Азербайджан безперечно звільнить свої землі» [5].

Подібні міркування є провідною ідеєю праці керівника Адміністрації президента Азербайджану Р. Мехтієва, який писав: «Крім безглуздої війни, тисяч загублених життів, мільйонів біженців, розрухи, великих мінних полів замість оброблюваних, військових витрат замість соціальних, вони не досягли нічого Нагірний Карабах так і не вдалося приєднати до Вірменії й ніколи не вдасться. Ні 20 років тому, ні сьогодні, ні через 100 років» [6, с.8].

Репетицією силового повернення втрачених територій для Баку стали події 2016 р. Будучи набагато потужнішим за свого ворога-сусіда у військовому, економічному, фінансовому вимірах і людському потенціалі Азербайджан планомірно нарощував військовий потенціал і очікував сприятливих обставин для відновлення бойових дій. Військові дії 2-5 квітня 2016 р. на лінії зіткнення в Нагірному Карабасі між сепаратистською «Армією оборони НКР» та Вірменією, з одного боку, і Азербайджаном, з іншого, назвали «чотириденною війною». З боку Вірменії та самопроголошеної «Нагорно-Карабаської Республіки», за офіційними даними, загинуло 93 людини. Міноборони Азербайджану підтвердило загибель 31 військового; крім того, 2 квітня азербайджанські правоохоронці повідомили про загибель двох мирних жителів [7].

Квітневі події 2016 р. показали, що армія Азербайджану в принципі може досягнути військового успіху, адже за найоптимістичнішими для вірменської сторони оцінками, загальне співвідношення військових сил, якщо врахувати особовий склад та озброєння, між Азербайджаном і Вірменією – п'ять до одного. Як наслідок, Єреван на військові аргументи сильнішого супротивника відповідає політичними контрходами – «на тлі зростання міжнародного авторитету, економічного й військового зміцнення Азербайджану Вірменія намагається сховатися за спиною військового блоку, усі члени якого, крім Вірменії, є дружніми Азербайджану країнами й розуміють загарбницьку суть Вірменії» [6, с.12].

Конфлікт 2016 р. наочно продемонстрував можливість силового вирішення локального військового конфлікту в Нагірному Карабасі за умови невтручання у його перебіг Російської Федерації. Попри те, що Вірменія є союзником РФ, чия база розміщена на її території, з багатьох позицій Азербайджан є набагато кращим партнером для авторитарної російської держави, значно багатшим і політично передбачуваним. Особливо помітними протиріччя між Вірменією та Росією стали після приходу до влади в 2018 р. Н. Пашиняна внаслідок подібних до Революції гідності в Україні подій, що викликало відверто негативну реакцію президента РФ В. Путіна.

Таким чином, ситуація навколо Карабаху в останні роки складалася не на користь Вірменії. Значно бідніша за Азербайджан, Вірменія могла

покладатися виключно на підтримку свого єдиного союзника в регіоні, а саме Російську Федерацію, для якої Азербайджан набагато цінніший партнер, особливо у військовій сфері. У той час, як Вірменія могла претендувати виключно на безкоштовну підтримку зброєю і військовим обладнанням, Азербайджан витрачав мільярди доларів США на закупівлю російського озброєння. Було зрозуміло, що лише підтримка Росії утримувала Азербайджан від рішучих кроків.

Неодноразові виступи президента Азербайджана І. Алієва та його оточення свідчили про безумовне бажання взяти реванш у протистоянні з ворогом. Тим більше, що кволі дипломатичні зусилля, а саме цілковита імпотентність Мінської групи ОБСЄ щодо реального вирішення конфлікту в Карабасі, могла лише відстрочити нову регіональну війну.

Під час виступу на Саміті з ядерної безпеки в США в квітні 2016 р. І. Алієв вчергове підкреслив, що конфлікт навколо Нагірного Карабаху має бути вирішений лише шляхом його повернення Азербайджану – «Вірменія постійно висуває вимоги для звільнення окупованих територій. Ми будемо продовжувати зусилля з мирного врегулювання конфлікту. Але конфлікт повинен знайти рішення на основі територіальної цілісності Азербайджану» [8]. Він також нагадав, що Радбез ООН прийняв чотири резолюції у зв'язку з конфліктом в Нагірному Карабасі, «але ці резолюції залишаються на папері. Повторюю, ці резолюції вимагають негайного і беззастережного виведення збройних сил Вірменії з нашої території. Тим не менш, окупація наших земель триває вже більше 20 років» [8].

Коротка чотириденна війна 2-5 квітня 2016 р. не змінила статус-кво, зафіксований на кінець Першої карабаської війни, однак дала Азербайджану зрозуміти, що традиційними для ХХ ст. воєнними методами збройна перемога над Вірменією якщо і можлива, то лише надмірною ціною. В умовах гірської місцевості ведення бойових дій для наступаючої сторони було можливим виключно шляхом значних людських і матеріальних втрат, на що керівництво Азербайджану в умовах кризи, викликаній падінням ціни на нафту і газ, піти не могло.

Значною мірою Азербайджану допомогла зміна зовнішньополітичного курсу. Адже орієнтація на РФ, яка була актуальною на початку незалежності держави, не виправдала сподівань на вирішення

конфлікту. Невідповідність зовнішньополітичного курсу російської держави усталеним нормам міжнародних відносин, окупація Криму й агресія на Донбасі засвідчили повернення силових методів як дієвої основи вирішення спірних і не тільки міждержавних питань. Похолодання у відносинах Вірменії та Росії після приходу у 2018 р. до влади Н. Пашиняна і усунення лояльного РФ президента С. Саргсяна розв'язало руки керівництву Азербайджану.

Активній підготовці реваншу сприяла залучення до вирішення карабаського конфлікту Туреччини як союзник Азербайджану. Орієнтація на режим Р. Ердогана, його агресивну зовнішню політику та геополітичну експансію за кордонами турецької держави стала скоріше вимушеним кроком, ніж обдуманого далеко в майбутнє перспективою.

В умовах, які склалися в регіоні, які обтяжила економічна криза і пандемія Covid-19 у світі, що розпочалась наприкінці 2019 р., опора на такого союзника, як Туреччина, дозволила не обмежуватися розмовами про повернення Карабаху та дискусіями щодо історичності і правомірності претензій на його територію. Спільне походження, спільне віросповідання, мова, сусідство й спільні інтереси дозволили Азербайджану перейти від вислуховування чергової стурбованості і занепокоєння Мінської групи ОБСЄ до реальних кроків з повернення втрачених територій.

Таким чином, передумовами другої війни за Нагірний Карабах слід визнати як вплив зовнішніх факторів, таких як глобальна економічна криза та всесвітня пандемія Covid-19, яка дозволила конфлікту відбуватися на фоні практично повного невтручання у його хід ООН, ЄС та США, так і завдяки внутрішній ситуації у ворогуючих сторін. Зміна влади у Вірменії і заміна відданого Росії С. Саргсяна революціонером Н. Пашиняном обумовила невтручання РФ у протистояння на боці номінального союзника по ОДКБ і фактично залишила Єреван наодинці з коаліцією Азербайджану та Туреччини, для якої війна стала приводом зміцнити свою геополітичну присутність на Південному Кавказі. Усе це в поєднанні з неспівставними фінансовими ресурсами та військовою силою сторін дало офіційному Баку можливість реваншу у протистоянні з агресором.

Друга після розпаду СРСР війна між Вірменією та Азербайджаном за Нагірний Карабах стала головною подією 2020 р. на пострадянському

просторі. На відміну від першої війни початку 90-х рр. ХХ ст., яка завершилася на користь Вірменії, цього разу успіх був на стороні Баку, який добився повернення під свій контроль більшості територій, які прилягали до Нагірного Карабаху, а також частини територій самої колишньої автономної області [9].

Підготовка до війни, її хід та здобутки Азербайджану і, відповідно, втрати Вірменії детально озвучені сторонами. Зважаючи на можливості нових технологій і комунікаційну складову сучасного життя події 44-денної війни можна простежити ледь не похвилинно. Слід відмітити, що тактика військових дій, застосована азербайджанськими військами, стала неприємним сюрпризом для Вірменії і армії Нагірного Карабаху, які не змогли протиставити технологічно оснащену опоненту нічого, крім самопожертви і особистого героїзму вірменських солдат.

Слід погодитися з думкою, що в числі факторів, які сприяли перемозі Азербайджану, є його перевага в озброєнні, насамперед повне домінування в повітрі, яке було досягнуто завдяки закупленим в Ізраїлі безпілотним повітряним апаратам. Вагомою перевагою стала також допомога зі сторони турецьких воєнних радників, а також, за деякими даними, безпосередня участь у боях турецьких військовослужбовців, включаючи льотчиків і артилеристів, а також найманців з Близького Сходу (що Азербайджан категорично відкидає) [9]. Закономірним у цьому випадку є те, що Вірменія стала жертвою тактики «зелених чоловічків», яку його союзник Росія використала під час захоплення Криму в 2014 р.

Війна, яка тривала 44 дні, закінчилася 10 листопада 2020 р. тристоронньою заявою лідерів Азербайджана, Вірменії та Росії – президента І. Алієва, прем'єр-міністра Н. Пашиняна і президента Росії В. Путіна, зафіксувавши переконливий реванш і нову конфігурацію сторін. Азербайджан повернув собі сім втрачених районів навколо Карабаху (так званий вірменський «пояс безпеки») і всі здобуті під час війни землі, а це близько третини території спірного регіону, якщо розглядати його в кордонах Нагірно-Карабаської автономної області в складі Азербайджанської РСР [10].

Разом з тим її результати свідчать не лише про відновлення справедливості в азербайджанському розумінні, але й те, що конфлікт

далекій від свого завершення – переможець і переможений помінялися місцями, але ворожнеча між вірменами й азербайджанцями триватиме і надалі, отримавши чергове криваве підживлення. За час, що минув після завершення військових дій на територію Нагірного Карабаху, яка залишилася під вірменським контролем, були введені російські миротворці, що глобально аж ніяк не може задовольнити ні Вірменію, ні Азербайджан, ні союзника останнього Туреччину, яка прагне закріпити свою власну присутність у регіоні.

Заява 10 листопада 2020 р. не регулює присутність Туреччини в регіоні, але за останні роки вона впевнено стала ключовим, поряд з Росією, учасником регіональних процесів на Південному Кавказі. Бажання Туреччини до розширення власної ролі в геополітиці, принаймні регіональній, ставить зовнішню політику Азербайджану в залежність від тієї, що здійснює офіційна Анкара. Таким чином, перемога, крім власне торжества над ворогом, залишає більше питань, ніж відповідей. Для зовнішнього курсу Азербайджану визначальними будуть взаємини з РФ та Туреччиною, які намагатимуться утримати Південний Кавказ у сфері власних геополітичних інтересів.

Багатовекторність, яка була притаманна українській політиці під час президентства Л. Кучми і проявляється зараз у відносинах Азербайджану з Туреччиною та Росією змушує задумуватися, адже наслідки такої політики для України завершилися втратою Криму та війною на Сході держави. 10 грудня 2020 р. президент Туреччини Р. Ердоган разом з президентом Азербайджану І. Алієвим прийняв парад перемоги в Баку. Вулицями міста, прикрашеними турецькими й азербайджанськими прапорами, пройшли майже три тисячі турецьких військових, загони збройних сил Азербайджану, включаючи турецькі та ізраїльські безпілотники, а також конвої з трофейною вірменською технікою.

Заяви, зроблені переможцями, не залишають сумнівів у тому, що для Вірменії поразка у війні матиме довготривалі наслідки й агресор сповна заплатить за рахунками попереднього покоління політиків. Назвавши Р. Ердогана братом і відзначивши ключову роль Туреччини у перемозі, І. Алієв висловив претензії на значну частину території Вірменії, у тому числі її столицю Єреван. Зокрема, азербайджанський лідер назвав

історично азербайджанськими Зангезур (Сюнікська обл. Вірменії), власне Єрван, а також озеро Севан. Водночас він формалізував появу нового азербайджансько-турецького військово-політичного союзу, який «має велике значення не лише для наших народів, але і для регіону, і для світу в цілому» [11].

Обіцянка приїхати разом з турецьким лідером у Нагірний Карабах показує не лише визначну роль Туреччини в здобутій Азербайджаном перемозі, але й те, що у союзі двох тюркських народів лідером є Туреччина, натомість Азербайджан виступатиме з позицій молодшого партнера та діятиме згідно з планами амбітного турецького лідера. Зовнішні позиції режиму І. Алієва внаслідок такого союзу виглядають на сьогодні перспективними. Азербайджан не лише переконливо зафіксував лідерську позицію на Південному Кавказі, але і показує можливість диктувати умови в регіоні з позиції сили, опираючись як на власний військовий потенціал, так і на реального стратегічного партнера. Дієвий і ефективний союз з Туреччиною підкреслив цілковиту безпорадність Вірменії та її марні сподівання, що союз з Росією й участь в ОДКБ захистить її від реваншистських настроїв сусіда.

Розгром Вірменії в Нагірному Карабасі став прецедентом на пострадянському просторі. За 30 років, які минули з розпаду СРСР, на цій території виник ряд подібних карабаському конфліктів, жоден з яких за ці роки не вдалося розв'язати дипломатичними методами. І. Алієв в союзі з Р. Ердоганом фактично розрубили цей Гордієв вузол протиріч і показали фактично єдиний шлях, яким можна реально, а не на папері, відновити територіальну цілісність держави-жертви агресора.

Залежність зовнішнього курсу Азербайджану від Туреччини стала необхідними кроком на шляху повернення Нагірного Карабаху й остаточного вирішення питання його долі. Так, частково Вірменія зберегла контроль над частиною території Карабаху, адже Росія зберігає лідерську позицію на пострадянському просторі і здатна вирішувати подібні питання з користю для себе. Російські миротворці в Нагірному Карабасі є наглядним цьому прикладом. Однак це лише питання ціни, яку готовий платити Азербайджан за отриману перевагу у віковій суперечці зі своїм непримиримим ворогом.

Перспективи Азербайджану внаслідок перемоги виглядають оптимістично – термін перебування російських миротворців на підконтрольній поки що Вірменії території Нагорного Карабаху має конкретні часові рамки, військові можливості, розширені завдяки дієвій підтримці союзника, значно переважають можливості деморалізованого поразкою ворога. Азербайджан жодним чином не втратив свій міжнародний авторитет, а навпаки зміцнив власні позиції як мінімум на Південному Кавказі.

Небезпеку для Азербайджану може представляти непередбачуваність російської політики. Зважаючи на те, що мирна угода між Вірменією й Азербайджаном відбулася завдяки безпосередньому втручання Росії в момент, коли Вірменія стояла на грані розгрому, а Вірменія є хоча і номінальним, але все ж союзником Росії і членом ОДКБ, навряд чи російська влада допустить її остаточну поразку. Зважаючи на це, Азербайджану слід бути обережному в подальших кроках по зміцненню своєї ролі на Південному Кавказі.

Фактор часу працює на Азербайджан – сьогодні Росія не лише стежить за дотриманням перемир'я, але є також гарантом майбутнього довгострокового врегулювання карабаського конфлікту. Однак немає жодних гарантій, що так буде після майбутньої зміни влади, яка рано чи пізно відбудеться в РФ після В. Путіна. Історія, хоч і не є безпристрасним арбітром, однак свідчить, що вичікувальна позиція Азербайджану дозволить завдяки на порядок більшим ресурсним можливостям і переорієнтації зовнішнього курсу держави в рамках азербайджансько-турецького союзу остаточно завершити карабаський конфлікт на власну користь у найближчі десятиліття.

Використані джерела та література

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text

2. Принцип непорушності державних кордонів. URL: https://pidru4niki.com/1377030149456/pravo/printsip_neporushnosti_derzhavnih_kordoniv

3. Чернявский С.И. Формирование внешнеполитической стратегии Азербайджана. URL: <http://cheloveknauka.com/formirovanie-vneshnepoliticheskoy-strategii-azerbaydzhana>

4. Борьба добра с злом. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/3060276>
5. Инаугурационная речь Президента Азербайджанской Республики Ильхама Гейдар оглу Алиева – 31 октября 2003 г. URL: <https://lib.aliyev-heritage.org/ru/2773818.html>
6. Мехтієв Р. Горіс – 2010: Сезон театру абсурду. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 80 с.
7. Безп'ятчук Ж. Сім фактів про причини й наслідки «чотириденної війни у Карабасі. URL: <https://hromadske.ua/posts/sim-faktiv-pro-prychyny-i-naslidky-chotyrydennoi-viiny-v-karabasi>
8. Нагірний Карабах: Азербайджан назвав умову врегулювання конфлікту. 02.04.2016. URL: <https://www.unian.ua/world/1307677-nagirniy-karabah-azerbaydjan-nazvav-umovu-vregulyuvannya-konfliktu.html>
9. Победа пришла откуда не ждали. 30.12.2020. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4625906>
10. Война в Карабахе три месяца спустя: что не решили Азербайджан, Армения и Россия. 18.02.2021. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-56106492>
11. Эрдоган в Баку: парад победы над Арменией и отголоски Османской империи. 10.1.22020. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-55239689>